

تو را چگونه بخوانم؟

در درس‌های گذشته دانستیم که هدف‌های اصلی زندگی کدامند و برترین محبوب و مقصود انسان کیست. برای این که عشق و محبت خود را به خداوند افزایش دهیم و در راه نزدیکی به او قدم برداریم، باید او را هر چه بیشتر و عمیق‌تر بشناسیم و بر معرفت خود بیفزاییم. از این رو در این درس می‌خواهیم بدانیم: از چه راه‌هایی می‌توان خدا را بهتر شناخت و به اوصاف زیبای او پی برد؟

آیات زیر را به دقت و زیبا بخوانید.

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

..... فاطِرُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ

جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا   همسرانی از جنس خودتان برایتان آفرید
وَمِنَ الْأَنْعَامِ أَزْوَاجًا   و از چارپایان نیز جفت‌هایی آفرید.

يَذَرُكُمْ فِيهِ   شمارا در این [طریق] بسیار و پراکنده می‌گرداند
لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ   .....

..... وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

شوری، ۱۱

وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَى   برای اوست صفت برتر

..... فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
..... وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

روم، ۲۷

وَ فِي الْأَرْضِ آيَاتٌ لِلْمُوقِنِينَ
و فِي أَنْفُسِكُمْ
أَفَلَا تَبْصُرُونَ

در زمین برای اهل یقین نشانه‌هاست؛
و نیز در خودتان،
آیا نمی‌نگرید؟!

ذاریات، ۲۰ و ۲۱

سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ
عَمَّا يَصِفُونَ

پاک است پروردگارت، خداوند عزّت،
از آن چه وصف می‌کنند.

صافات، ۱۸۰

و آيَةٌ لَهُمُ الْأَرْضُ الْمَيِّتَةُ
أَحْيَيْنَاهَا
و أَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا
فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ

.....
آن را زنده کردیم
.....
.....

یس، ۳۳

وَجَعَلْنَا فِيهَا جَبَاتٍ
مِّنْ نَّخِيلٍ وَأَعْنَابٍ
وَفَجَّرْنَا فِيهَا مِنَ الْعُيُونِ

.....
.....
.....

یس، ۳۴

لِيَأْكُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ
وَمَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ
أَفَلَا يَشْكُرُونَ

تا بخورند از میوه‌ی آن
در حالی که حاصل عمل آن‌ها نیست
.....

یس، ۳۵

سُبْحَانَ الَّذِي

خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا

مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ

وَمِنْ أَنْفُسِهِمْ

وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ

از آنچه زمین می‌رویانند

یس، ۳۶

وَأَيَّةٌ لَهُمُ اللَّيْلُ

نَسَلَخَ مِنْهُ النَّهَارَ

فَإِذَا هُمْ مُظْلِمُونَ

روز را از آن می‌گیریم

و آن‌گاه آنان در تاریکی فرو می‌روند

یس، ۳۷

وَالشَّمْسُ تَجْرِي

لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا

ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ

به سوی قرارگاه خود

یس، ۳۸

وَالْقَمَرَ قَدَرْنَا مَنَازِلَ

حَتَّىٰ عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ

و برای ماه منزل‌هایی معین کردیم

تا مانند شاخه‌ی خشک خرما

هلالی شکل شود.

یس، ۳۹

به کمک توضیحات زیر، ترجمه‌ی آیات را کامل کنید.

فاطر: آفریننده	الْعُیُون: چشمه‌ها
الْمَیِّتَةِ: مرده	مِمَّا: مِنْ + ما
يَا كُلُونَ: می‌خورند	فَجَرْنَا: روان کردیم
نَخِيل: درختان خرما	تَجْرِي: روان است
أَعْنَاب: درختان انگور	تَقْدِير: اندازه‌گیری، تقدیر
حَب: دانه	

تأمل در متن

متن زیر را که نجوایی با خداست، بخوانید و سپس با دقت و تأمل در عبارات‌های آن به سؤال‌های طرح شده پاسخ دهید.

● در وصف تو چه بگویم؟ تو را چگونه بخوانم؟ و شعر بندگی‌ام را چگونه سرایم؟

ای برتر از خیال و قیاس و گمان و وهم
وز هرچه دیده‌ایم و شنیدیم و خوانده‌ایم^۱

تو را با کدامین کلام بر زبان جاری کنم؟
همت‌های بلند و اندیشه‌های ژرف به ساحت قدس تو راه نیابند و پویندگان وادی معرفت
چنان که شایسته است، تو را نشناسند.

مَا عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ^۲

۱- سعدی

۲- آن‌چنان‌که شایسته‌ی معرفت توست، تو را نشناختیم - رسول خدا ﷺ - بحارالانوار ج ۷۱ ص ۲۳

چگونه خرد محدود را یارای آن باشد که به معرفت خالق نامحدودش دست یابد؟ و چگونه مخلوقی را سزد که بر ذات خالق خویش احاطه پیدا کند؟

●● ای خدای من! چشمان اندیشه را یارای نظر بر ذات بی مثال تو نیست و من از معرفت تو، آن گونه که لایق توست، محروم؛ پس تو را در آینه‌ی هستی نظاره می‌کنم و اوصاف تو را در یکایک آفریدگانت سراغ می‌گیرم. کتاب هستی را ورق می‌زنم و «نام‌های نیکویت» را بر آن می‌خوانم. پروردگارا! در هر کرانه‌ی این جهان پرشکوه زمزمه‌ی نام توست و هر که و هر چه، نشانی از تو دارد، از تو می‌گوید و به تو راه می‌نماید. زیبایی‌های عالم جلوه‌ی جمال تو و خوبی‌های آن روایت‌گر کمال تو و عظمت‌های آن پرتوهایی از شکوهمندی و جلال تو اند. خدایا! اگر تو خود صاحب این خوبی‌ها و کمالات نبودی، چگونه می‌توانستی این گونه به دیگران خوبی و کمال ببخشی؟^۱

پس ای خدای من! تو را با نام همه‌ی خوبی‌ها می‌خوانم و با همه‌ی اسم‌های نیکو صدا می‌زنم.^۲

خداوندا! همراه با تأمل در کتاب هستی، کتاب زندگی را نیز می‌گشایم، همان کتابی که کلام توست و تو خود به من هدیه کرده‌ای. در همین کتاب نیز ما را به نظاره‌ی کتاب هستی فراخوانده‌ای و آیاتی از کتاب آفرینش را برای ما به نگارش آورده‌ای، تا از این نشانه‌ها اسم‌های زیبایت را بیاییم. خدای من! شیرین‌تر برای من نام‌هایی است که تو خود را با آن‌ها خوانده‌ای و برگ کتابت را با آن‌ها مزین ساخته‌ای! یکایک این نام‌ها را در این کتاب خواهم یافت و با همان‌ها تو را خواهم خواند و رازهای دلم را برایت حکایت خواهم کرد.

●● خدای من! گرچه لطف و رحمت در جهان گسترده است و خوبی‌هایت همه‌ی عالم را پر کرده است، اما می‌دانم که مثل هیچ‌یک از آن‌ها نیستی. زیرا تو خالق و آن‌ها مخلوق، تو سرچشمه‌ی نوری و آن‌ها پرتو نور، تو اقیانوس بی کرانه‌ای و آن‌ها جویبارانی خرد در دل کوهساران. همه ناقصند و تو کامل، همه محدودند و تو نامحدود، همه فانی‌اند و تو جاوید.

۱- ذات نایافته از هستی بخش کی تواند که شود هستی بخش؟

۲- وَلِلّٰهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنٰی فَادْعُوهُ بِهَا - اعراف، ۱۸۰

پس چگونه تو را با غیر تو می‌توان قیاس کرد؟ چه رسد که همتا و قرینی برایت فرض کردن! پس ای خدای من! مرا یاری کن تا بدون قیاس تو با هیچ کس و هیچ چیز نام‌های زیبایت را در کتاب خلقت و کتاب زندگی بیابم. آن‌ها را بر صفحه‌ی دل بنگارم و در هر بامداد، روزم را با آن‌ها آغاز کنم و در هر شامگاه با جاری کردن آن‌ها بر زبان، دفتر ایام را ورق زنم.

ای خدای پاک و بی‌انبار و یار
دست گیر و جرم ما را و گذار
یاد ده ما را سخن ما را به دقیق
کان به رحم آرد تو را ای خوش رفیق
گر خطا گفتیم، اصلاحش تو کن
مصلحی تو، اے تو سلطان سخن
کیما دار اے که تبدیش کنی
کر چه جوی خون بود، نیش کنی
این چنین میناگری ما کار توست
این چنین اکیر ما ز اسرار توست

مولوی

اکنون که متن را مطالعه کرده‌اید، به سؤال‌های زیر پاسخ دهید :

۱- با اندیشه در قسمت اول مناجات، بگویید که چرا خداوند را آن‌گونه که شایسته‌ی اوست نمی‌توان شناخت. کدام آیه بیان‌کننده‌ی این حقیقت است؟

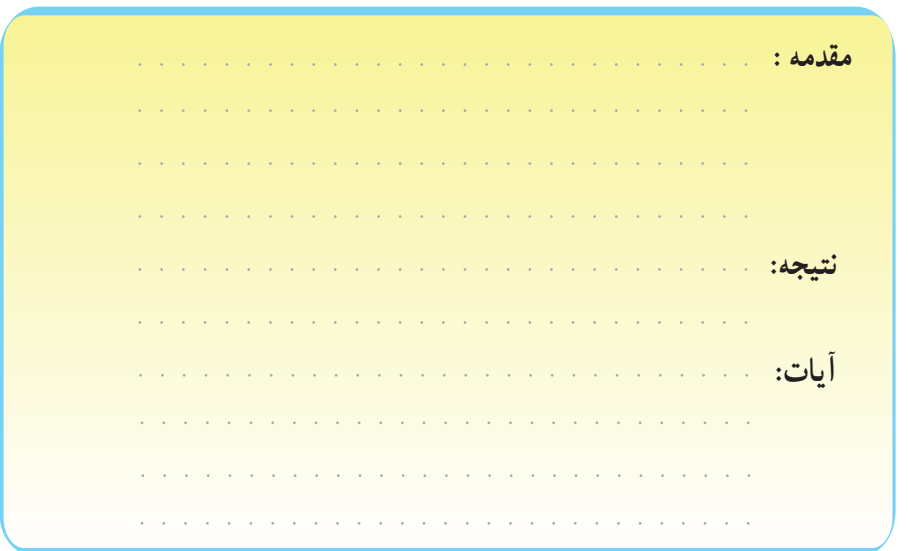

مقدمه :

نتیجه:

آیه:

۲- با توجه به قسمت دوم مناجات، توضیح دهید که چه راهی برای معرفت به خدا و توصیف او پیشنهاد شده است. چرا؟ کدام آیات بیانگر این حقیقت‌اند؟

مقدمه :

نتیجه:

آیات:

۳- با اندیشه در قسمت سوم بگویید که چرا خداوند مانند مخلوقات نیست؟
 کدام آیات بیانگر این حقیقت‌اند؟

مقدمه :
 .....
 .....
 .....
 .....
 نتیجه:
 .....
 .....
 آیات:
 .....
 .....

پیام آیات

در جدول زیر، برخی از اسماء الهی آمده است. هر اسم را توضیح دهید و شماره‌ی آیهی مربوط به آن را در مقابلش بنویسید.

		مُحْيِي
یس، ۳۳ تا ۳۹	خداوند بر زنده کردن موجودات، حرکت منظم ستارگان و ... تواناست.	قادر
		رازق
		خالق
		مُدَبِّر
		مُقَدِّر
		حَکِيم
		رَحِيم
		عَلِيم

نمونه‌هایی از تدبّر که در این درس تمرین شد

- ۱- میزان قرار دادن آیه: در این درس، متن نوشته شده با بهره گرفتن از آیات درس تنظیم گردید و معلوم شد که مطالب نوشته شده، از آیات به دست آمده‌اند.
- ۲- استخراج مفهوم از آیه: در این درس مفاهیمی مانند «محبی»، «قادر» و «رازق» با تأمل در آیات ابتدای درس به دست آمد.

اندیشه و تحقیق

- ۱- اسماء و صفات^۱ خدا را که در سوره‌ی توحید، سوره‌ی حمد، آیات ۲۵۵ و ۲۵۶ سوره‌ی بقره و آیه چهارم سوره‌ی آل عمران آمده است، در جدولی مانند جدول زیر بنویسید.

ردیف	سوره	اسم و صفت
۱.	توحید	اللَّهُ، أَحَدٌ . . . . .
۲.	حمد	اللَّهُ، رَبٌّ، ...
۳.	.	.
.	.	.
.	.	.
.	.	.

۱- خداوند دارای نام‌هایی است که این نام‌ها برگرفته از صفات او هستند. مثلاً خداوند، صفات علم و قدرت را دارد، به همین خاطر او را عالم و قادر می‌نامیم. بنابراین وقتی می‌گوییم اسماء و صفات الهی را بنویسید، تفاوتی نمی‌کند که به صورت اسم نوشته شود یا به صورت صفت.

۲- در جدول زیر، در یک طرف آیاتی از قرآن کریم و در طرف دیگر عبارتهایی نوشته شده است. مشخص کنید که مضمون هر عبارت با کدام آیه مناسبت دارد؟

۱- وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَرَهُ
تَقْدِيرًا

فرقان ۲

چگونه از تو غافل باشم وقتی که تو
با من هستی.

۲- وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ

حمد ۵

به درگاه چه کسی جز تو پناه برم؟

۳- قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ

فلق ۱

از چه کسی جز تو مدد طلبم.

۴- وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ
الْوَرِيدِ

ق ۱۶

بی تو هیچ‌اند، فقیرند، بی تو با نیستی
قرینند.

۵- قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي

وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي

لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

انعام ۱۶۲

حیات طیبه‌ای به ما کرامت فرما که
با یاد تو، برای تو و به سوی تو
زندگی کنیم.

۶- كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ وَبَقِي
وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ

الرحمن ۲۶ و ۲۷

اندازه‌ها را تو مقدر داشته‌ای و
بهره‌ی هر موجودی را تو معین
کرده‌ای.

- ۱- عباراتی از دعای کمیل یا دعای جوشن کبیر را مطالعه کنید و با تدبّر در آن‌ها پانزده صفت خداوند را استخراج نمایید.
  - ۲- امیدواریم شما بتوانید به گونه‌ای، زیباتر از متن این درس، با خدا راز و نیاز کنید که در آن، هم، زبان به توصیف خدا بگشایید و هم خواسته‌های خود را با او در میان گذارید.
- نوشته یا شعر زیبایی خود را به رشته‌ی تحریر در آورید.

در حمد و تسبیح محبوب

در درس قبل دانستیم که از دو راه می‌توانیم به صفات خدای متعال پی ببریم: اول: تفکر در کتاب خلقت، دوم: تدبّر در کتاب زندگی (قرآن).

به‌طور مثال، وقتی نظم و غایت‌مندی را در مخلوقات می‌بینیم، حکیم بودن خداوند را در می‌یابیم. هم‌چنین وقتی قرآن کریم را می‌گشاییم و با جمله‌ی «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» مواجه می‌شویم، رحمان و رحیم بودن او را درک می‌کنیم؛ بدین ترتیب زیبایی‌های وجود خداوند را کشف می‌کنیم و عشق و محبت خود را به او تقویت می‌کنیم.

در ادامه‌ی این راه، در این درس می‌خواهیم بدانیم:

۱- خداوند متعال چه صفاتی را داراست؟ چرا؟

۲- از چه صفاتی پاک و منزّه است؟ چرا؟

آیات زیر را به دقت و زیبا قراآت کنید.

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

..... هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ
..... عَالِمُ الْغَيْبِ وَ الشَّهَادَةِ
..... هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ

حشر، ۲۲

..... هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ
..... الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ
..... الْوَالِدُ الْأَعْلَى
..... الْمُنْتَهَى
..... الْحَيُّ الْقَيُّومُ
..... لَا يَأْتِيهِ السَّوْءُ
..... وَلَا يَلْمُزُكَ
..... وَلَا يَلْبَسُ الْحَمَاقَةَ
..... الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ
..... الْوَالِدُ الْأَعْلَى
..... الْمُنْتَهَى
..... الْحَيُّ الْقَيُّومُ
..... لَا يَأْتِيهِ السَّوْءُ
..... وَلَا يَلْمُزُكَ
..... وَلَا يَلْبَسُ الْحَمَاقَةَ

حشر، ۲۳

..... هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ
..... لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى

..... يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ .....
..... وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ .....

حشر، ۲۴

وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ الْجِنَّ
وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ الْجِنَّ
وَخَلَقَهُمْ
وَخَلَقَهُمْ
وَخَرَقُوا لَهُ بَنِينَ وَبَنَاتٍ
وَخَرَقُوا لَهُ بَنِينَ وَبَنَاتٍ
بِغَيْرِ عِلْمٍ
بِغَيْرِ عِلْمٍ
..... سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُصِفُونَ .....

أنعام، ۱۰۰

ترجمه

به کمک توضیحات زیر، ترجمه‌ی آیات را تکمیل نمایید.

الشَّهَادَةُ: ظاهر، آشکار   الْمُصَوِّر: صورت‌بخش، صورتگر
يُشْرِكُونَ: شریک (برای خدا) قرار می‌دهند
بَارئ: هستی‌بخش   تَعَالَى: برتر است

۱- خداوند همه‌ی اسماء و صفات نیکو و زیبا را داراست.

۲- برخی از این صفات زیبا عبارتند از: .....

.....

۳- خداوند هر صفتی را که نشان‌دهنده‌ی نقص و کاستی باشد، ندارد.

۴- برخی از این صفات عبارتند از: .....

.....

اکنون به سراغ این پیام‌ها می‌رویم و درباره‌ی آن‌ها می‌اندیشیم:

اولاً: چرا خداوند همه‌ی صفات نیکو را دارد؟

دلیل آن به شرح زیر است:

مقدمه: خداوند وجودی کامل است و هر وجود کاملی همه‌ی صفات خوب و نیکو را دارد.

اگر حتی یک صفت خوب را هم نداشته باشد، ناقص می‌شود و از کامل بودن خارج می‌گردد و به دیگران نیازمند می‌شود.

نتیجه: پس خداوند همه‌ی صفات خوب و نیکو را دارد.

ثانیاً: چرا خداوند صفاتی را که نشان‌دهنده‌ی نقص و کاستی باشند، ندارد؟

پاسخ این سؤال، با دلیلی که برای سؤال اول داده شد، روشن شده است.

پذیرفتن هر عیب و نقصی در خداوند به معنای پذیرش کامل نبودن او و به معنای پذیرش محتاج و نیازمند بودن اوست. در حالی که این مخلوقات هستند که نیازمندند و خداوند مبراً و منزّه از نیاز است.

در این جا ممکن است این سؤال پیش آید که اگر مخلوقات و موجودات جهان، آیات و نشانه‌های الهی هستند و از طریق آن‌ها می‌توانیم به صفات خالقشان پی‌ببریم، آیا می‌توان هر صفتی را که در مخلوقات می‌بینیم به خدای متعال نسبت دهیم؟ به‌طور مثال، آیا می‌توانیم خداوند را دارای جسم و محدود به زمان و مکان بدانیم؟

در پاسخ می‌گوییم: هر حُسن و کمالی که مخلوقات دارند، از خالق دریافت کرده‌اند. کسی

می تواند کمال و خوبی به دیگری دهد، که خود آن را دارا باشد. بنابراین خداوند سرچشمه‌ی همه‌ی کمالات مخلوقات است.

اما صفاتی که از نقص و محدودیت مخلوقات سرچشمه می‌گیرند، در خدای متعال نیست. مثلاً جهل که نبودن علم است، ظلم که نبودن عدل است، ضعف که فقدان قدرت است و جسمانی بودن که به معنای محدود بودن به مکان و زمان است، همه نوعی نقص و کاستی هستند و چیزهایی نیستند که لازم باشد خداوند آن‌ها را دارا باشد.

نتیجه این‌که: صفات را در رابطه با خداوند به دو دسته‌ی کلی تقسیم می‌کنیم:

۱- صفاتی که جنبه‌ی کمالی دارند؛ مثل قدرت، علم، عدالت، رحمت، رازقیت، حیات، مهربانی، بخشندگی، حکمت، عزت و کرامت. این صفات را «صفات ثبوتی» می‌نامیم و به خدا نسبت می‌دهیم. یعنی خدا این صفات را داراست.

۲- صفاتی که از نقص و نیاز ناشی می‌شوند؛ مانند جهل، عجز، فقر، مرگ، نیاز به پدر و مادر و نیاز به فرزند. این صفات را «صفات سلبی» می‌نامیم و از خداوند سلب می‌کنیم. یعنی خداوند این صفات را ندارد و از آن‌ها مبرا است.

تفکیک

صفاتی را که در آیات و تمرین‌های درس قبل و این درس آمده، استخراج کنید و ثبوتی و سلبی بودن آن‌ها را مشخص کنید و در جدولی مانند جدول زیر جای دهید.

صفات سلبی	صفات ثبوتی
.....	.....
.....	.....
.....	.....

حمد و تسبیح

«حمد» به معنی «ستایش» و «تسبیح» به معنی «پاک دانستن» و «منزه دانستن» است. وقتی می‌گوییم «الْحَمْدُ لِلَّهِ»، می‌خواهیم بگوییم که «هر ستایش برای خداست» و وقتی می‌گوییم «سبحان الله» می‌خواهیم بگوییم که «خداوند از هر نقصی و عیبی منزه است». کسی و چیزی قابل ستایش است که کمالات و زیبایی‌هایی در او باشد. امام علی عَلَيْهِ السَّلَام را به خاطر شجاعت و علم و عبادت و عدالتش، ابوذر را به خاطر عدالت خواهی‌اش، ابن‌سینا را به خاطر تفکر عمیقش و امام خمینی را به خاطر قیام و جهاد و عرفانش می‌ستاییم. می‌دانیم که همه‌ی زیبایی‌ها و خوبی‌های جهان از خداست. پس ستایش حقیقی و حمد واقعی از آن اوست.

وقتی می‌گوییم خدایا تو پروردگار جهانی، تو رحمان و رحیمی، تو بخشنده و مهربانی، او را ستوده‌ایم. در حمد و ستایش، همواره «صفات ثبوتی» خدا را بیان می‌کنیم. و در تسبیح، خداوند را از «صفات سلبی» پاک و منزه می‌داریم. می‌گوییم: خدایا تو نیازمند نیستی، تو شریک نداری، تو فرزند نداری و ...^۱

نام درس پنجم «تو را چگونه بخوانم» بود. اکنون می‌دانیم او را چگونه بخوانیم. با نام‌های زیبایش او را صدا می‌زنیم و از هر صفت زشتی پاک و مبرا می‌داریم.

تفکیک

به مناجات زیبایی صفحه‌ی بعد توجه کنید. در این مناجات، شاعر از صفات ثبوتی و سلبی استفاده کرده است. این صفات را مشخص کنید و از یکدیگر تفکیک نمایید.

صفات ثبوتی: .....

.....

صفات سلبی: .....

.....

۱- جهان‌بینی توحیدی، استاد شهید مطهری، ج ۲، ص ۸۰ و ۸۱

ملکا ذکر تو گویم کہ تو پاکئی و خدائی
 ہمہ درگاہ تو جویم ہمہ از فضل تو پویم
 تو حکیمی ، تو عظیمی ، تو کریمی ، تو رحیمی
 بری از رنج و کدازی بری از درد و نیازی
 نتوان وصف تو گفتن کہ تو در فہم کجائی
 نبد این خلق و تو بودی بنود خلق و تو باشی
 ہمہ عزتی و جلالی ہمہ علمی و یقینی
 ہمہ غیبی تو بدانی ، ہمہ عیبی تو پوشی
 احدیس کشند صمدیس نہ ضد

نروم جز بہ جان رہ کہ تو ام را بہنایی
 ہمہ توحید تو گویم کہ بہ توحید سزایی
 تو نماندہ فضلی تو سزاوار شنائی
 بری از بیم و امید بری از عیب و خطائی
 نتوان شبہ تو جستن کہ تو در ہم نیایی
 نہ بھنی نہ بگردی نہ بجای نہ خزایی
 ہمہ نورنی و سہوری ہمہ جودنی و سخنائی
 ہمہ میشی تو بجای ہمہ کئی تو خزایی
 لمن الملک تو گوئی کہ مرآن را تو سزایی

لب و دندان سنایی ہمہ توحید تو گوید

مگر از آتش دوزخ بودش روی ربائی

سنایی

نمونه‌هایی از تدبّر که در این درس تمرین شد

۱- استخراج پیام: با تفکر در آیه‌ی ..... دانستیم که خداوند همه‌ی صفات زیبا و نیکو را دارد.

با تفکر در آیه‌ی ..... دانستیم که خداوند هیچ یک از صفات نقص را ندارد.

۲- یافتن مصداق‌ها و نمونه‌ها: با مطالعه‌ی آیات ..... دانستیم که صفاتی مانند سلام، مؤمن و عزیز مصداق صفات زیبا هستند و صفاتی مانند شریک داشتن و فرزند داشتن از نمونه‌های صفات نقص هستند.

۳- استدلال برای یک پیام قرآنی: بعد از استخراج این دو پیام از آیات که خداوند صفات زیبا و نیکو را دارد و صفات نقص را ندارد، به کمک استدلال، دلیل و چرایی آن توضیح داده شد.

اندیشه و تحقیق

الف

- ۱- معیار و ملاک توصیف خداوند به برخی از صفات چیست؟
- ۲- چرا نمی‌توانیم برخی از صفات را به خداوند نسبت دهیم؟
- ۳- چه تفاوتی میان صفات خدا و صفات انسان‌ها وجود دارد؟

ب

چهار جمله به صورت مناجات بنویسید که، خداوند حمد شده باشد. چهار جمله نیز به صورت تسبیح بنویسید که بیانگر تنزیه خدا باشد.

۱- می‌دانید که خداوند جسم ندارد.

شریک هم ندارد.

در مورد یکی از این صفات سلبی تحقیق کنید و نتیجه را به صورت مقاله‌ای

بنویسید و در کلاس بخوانید.

۲- با مراجعه به آیات ۵۴ و ۱۵۰ آل عمران، ۱۱۴ مائده، ۵۷ انعام، ۸۷ و ۸۹ و

۱۵۵ اعراف، ۶۴ یوسف، ۸۹ انبیاء، ۵۸ حج و ۱۰۹ مؤمنون، صفاتی که خداوند در

آنها خود را بهترین نامیده است، مشخص نمایید.

در پناه ایمان

تنها شناخت یک هدف برای حرکت به سوی آن کافی نیست. قرآن کریم ایمان به آن هدف را نیز لازم دانسته است. از این رو در این درس می‌کوشیم نقش ایمان را بررسی کنیم و به سؤال‌های زیر پاسخ دهیم:

- ۱- حقیقت ایمان چیست؟
- ۲- چرا علاوه بر شناخت هدف، ایمان به آن نیز لازم است؟
- ۳- چه تفاوتی میان «شناخت» و «ایمان» وجود دارد؟

آیات شریفہی زیر را بہ دقت و زیبا قراآت کنید.

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ

.....
بہ آنچه استوارتر و درست تر است ہدایت می کند.

يَهْدِي لِأَلَىٰ هِيَ آقَوْمٌ

وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ

الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ

أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا

اسراء، ۹

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا

.....
چہ مرد و چہ زن

مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ

وَهُوَ مُؤْمِنٌ

.....
او را بہ حیاتی پاک زندہ می کنیم

فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً

.....
و قطعاً بہ آن ہا پاداش خواہیم داد،

وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ

.....
مطابق بہترین اعمالشان.

بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

نحل، ۹۷

قَالَتِ الْأَعْرَابُ ءَأَمَّنَا

بادیه‌نشینان گفتند : ما ایمان آوردیم

قُلْ لَمْ تَوْمِنُوا

بگو : ایمان نیاورده‌اید،

وَلَكِنْ قُولُوا أَسَلَمْنَا

بلکه بگویید، اسلام آوردیم.

وَلَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَانُ فِي قُلُوبِكُمْ

و هنوز ایمان در دل‌هایتان وارد نشده است.

وَإِنْ تُطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ

.....

لَا يَلِتْكُمْ مِنْ أَعْمَالِكُمْ شَيْئًا

از پاداش اعمال شما چیزی نکاهد.

إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

.....

حُجُرَات، ۱۴

ترجمه

به کمک توضیحات زیر ترجمه آیات را کامل کنید.

يُبَشِّرُ : بشارت می‌دهد، مرده می‌دهد   تُطِيعُوا : اطاعت کنید

چگونه شناخت خود را به عمل برسانیم؟

بسیار اتفاق می‌افتد که فایده‌ی کاری را می‌دانیم، اما در انجام آن کوتاهی می‌کنیم. هم‌چنین به زیان برخی کارها آگاهی داریم، اما از انجام آن‌ها دوری نمی‌کنیم. می‌دانیم که چند دقیقه ورزش در روز سلامت و شادابی می‌آورد یا زود خوابیدن در شب و زود برخاستن در صبح، نشاط و طراوت به همراه دارد، اما برخی از ما برای آن‌ها برنامه‌ریزی نمی‌کنیم.

کسانی هم که قانون شکنی می کنند، بر نادرستی عمل خویش آگاهند و زیان کار خود را می دانند، اما باز هم به انجام آن اقدام می کنند.

چرا با این که می دانیم برخی کارها نتیجه و ثمرات خوبی دارند، اما بدان عمل نمی کنیم؟ و با این که می دانیم نتیجه ی برخی کارها به زیان ما، خواهد بود، از انجام آن ها خودداری نمی ورزیم؟ به سراغ آیات ابتدای درس می رویم تا به این سؤال ها پاسخ دهیم.

پیام آیات

شماره ی آیه	در آیات ابتدای درس تدبّر کنید و جملات زیر را کامل نمایید.
	۱- میان ایمان و عمل صالح رابطه است. «.....» ثمره و نتیجه ی «.....» است.
	۲- ایمان، معیار ارزشمندی عمل صالح است. زیرا.....
	۳- ممکن است کسی به زبان بگوید ایمان دارم، اما واقعاً بی ایمان باشد. زیرا ایمان یک امر ..... است و جایگاه آن ..... است.

بنابراین شناختی که از یک کار خوب یا یک هدف بزرگ یا راه رستگاری به دست می آوریم، وقتی منجر به عمل خواهد شد، که آن شناخت به مرحله ی ایمان برسد. علم و شناخت مانند چراغی است که راه را نشان می دهد. اما داشتن این چراغ به تنهایی انگیزه ی لازم برای رفتن به آن راه را در انسان ایجاد نمی کند. ایمان برانگیزاننده و محرک انسان به سمت عمل است.

به همین جهت حضرت علی علیه السلام می فرماید :

الْإِيمَانُ وَالْعَمَلُ

ایمان و عمل

أَخْوَانِ تَوْأَمَانِ

دو برادر همراه

وَرَفِيقَانِ لَا يَفْتَرِقَانِ^۱

و دو دوست جدایی ناپذیرند.

۱- عُرُوهُ الْحِكْمِ وَ دُرَرُ الْكَلِمِ ج ۲ ص ۱۳۶

حقیقت ایمان

حال این سؤال مهم پیش می‌آید که «ایمان» چیست و جایگاه آن کجاست؟ انسان با عقل و اندیشه‌ی خود فکر می‌کند و علم به دست می‌آورد. بنابراین جایگاه علم و شناخت، عقل و اندیشه‌ی آدمی است. اما قرآن کریم جایگاه «ایمان» را قلب معرفی می‌کند. عقل ابزار فهمیدن است. عقل، با تفکر در آیات الهی و با استفاده از راه‌های معرفت بخش، می‌تواند خوب را از بد تشخیص دهد و به ما معرفی کند. اما این کار عقل برای انتخاب خوبی‌ها و رفتن به سوی آن‌ها کافی نیست. قلب هم باید به کمک بیاید.

قلب کانون وجود آدمی است. اگر به چیزی گرایش داریم یا با کسی دوستی می‌ورزیم، و اگر از چیزی متنفریم یا با کسی دشمنی داریم، مربوط به قلب ماست. قلب است که گاه لبریز از عشق و محبت و لطافت است و گاه آکنده از کینه و نفرت و خشونت، گاه در اطمینان و آرامش و گاه در اضطراب، گاه در یقین و گاه در شک و تردید. این قلب است که اگر به حقیقتی معتقد شود، شوق و حبّ نسبت به آن پیدا می‌کند و همت انسان را به سوی آن برمی‌انگیزد و در این حالت است که اطمینان و آرامشی وجود آدمی را فرا می‌گیرد، و حرکت به سوی عمل آغاز می‌شود و این با مفهوم ایمان که از «امن» گرفته شده و با «امنیت» و «امان» هم خانواده است، سازگار می‌باشد.

ایمان، همان باور و اعتقاد قلبی همراه با حبّ و دوستی به حق و اعتماد و اطمینان است که شوق به سوی عمل را در انسان ایجاد می‌کند.

بدین ترتیب درسی بزرگ از قرآن کریم می‌آموزیم :

اگر می‌خواهیم به هدفی که برای زندگی خود شناخته‌ایم، ایمان بیاوریم
و به سوی آن حرکت کنیم،
باید قلب خود را برای پذیرش آن هدف آماده سازیم.

نام‌گذاری

با توجه به نقش ایمان در رسیدن انسان به عمل، چه نامی می‌توان برای این

نقش انتخاب کرد؟

قلب در صورتی برای پذیرش حقیقت و راه زندگی آماده می‌شود که از زشتی‌ها دور و به زیبایی‌هایی آراسته گردد. قرآن کریم این زشتی‌ها و زیبایی‌ها را به ما نشان می‌دهد که در اینجا به برخی از آن‌ها اشاره می‌کنیم:

زیبایی‌ها

- ۱- بینایی قلب برای مشاهده‌ی حقایق و زیبایی‌های زندگی.^۱
- ۲- باز بودن قلب بر روی آنچه با تفکر به دست آمده است.^۲
- ۳- سلامتی قلب از بیماری‌ها و گناهان.^۳
- ۴- توجه قلب به هدف‌های زیبای زندگی و یاد خدا.^۴

زشتی‌ها

- ۱- داشتن حالت انکار و تکبر در مقابل حقیقت.^۵
- ۲- سخت شدن قلب و نداشتن احساس در مقابل خوبی‌ها و زیبایی‌ها.^۶
- ۳- بسته شدن قلب بر روی حقایق و آنچه با تفکر به دست آمده است.^۷
- ۴- غفلت از هدف‌های زیبای زندگی و یاد خدا.^۸

علت‌یابی

زیبایی‌ها و زشتی‌های ذکر شده برای قلب را مورد بررسی قرار دهید و توضیح

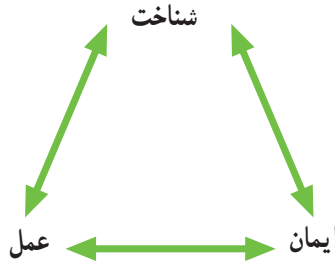
دهید چرا این ویژگی‌ها به قلب آمادگی لازم را برای تقویت یا تضعیف ایمان می‌دهند.

در باره‌ی هر یک بحث و گفت‌وگو کنید.

۱- حج ۴۶	۲- محمد ۲۴	۳- شعراء ۸۹ و بقره ۱۰	۴- کهف ۲۸
۵- نحل ۲۲	۶- مائده ۱۳	۷- بقره ۷	۸- کهف ۲۸

رابطه‌ی شناخت، ایمان و عمل

درست است که ما باید ابتدا خوبی‌ها را بشناسیم و به آن‌ها ایمان آوریم تا به عمل برسیم؛ اما همین که به عمل صالح پرداختیم، خود این عمل، هم ایمان ما را تقویت می‌کند و هم شناخت ما را عمیق‌تر می‌سازد. از این رو می‌توان گفت میان این سه، رابطه‌ی متقابل است و هر کدام، دیگری را تقویت می‌کند.

ایمان درختی است که در قلب جوانه می‌زند، تناور می‌گردد و بر شاخه‌های آن اعمال شایسته و نیکو پدیدار می‌شود. اکنون شایسته است از خود بپرسیم:

قلب ما منزلگاه کیست؟

برای کدام دوست می‌تپد و با مهر چه کسی گرم است؟

قلب، مقدس‌ترین حرم عالم هستی است؛ در این حرم چه کسی حضور دارد؟

نمونه‌هایی از تدبیر که در این درس تمرین شد

- ۱- دریافت پاسخ از آیات: این سؤال طرح شد که چرا شناخت به عمل منجر نمی‌شود. با استفاده از آیات ..... معلوم شد که باید ایمان نیز به کمک شناخت بیاید.
- ۲- استخراج پیام: از آیه‌ی ..... این پیام به دست آمد که ایمان معیار ارزشمندی عمل است.
- ۳- ارتباط برقرار کردن میان چند آیه: آیات متعددی کنار هم گذاشته شد تا زیبایی‌ها و زشتی‌های قلب به دست آید و دسته‌بندی شود.

الف

- ۱- چگونه ایمان بین شناخت و عمل پیوند ایجاد می‌کند؟
 ۲- بعد از این که زبان یک کار را فهمیدیم، قلب ما چه نقشی در ترک آن دارد؟
 مثال بزنید.

ب

استاد شهید مرتضی مطهری در کتاب «انسان و ایمان» تفاوت‌های علم و ایمان را بیان کرده است. براساس آن کتاب، تفاوت‌های گفته شده را در مقابل یکدیگر، در جدولی مانند جدول زیر، بنویسید.

ردیف	علم	ایمان
۱	توانستن	خوب خواستن
۲		
۳		
۴		
۵		

پیشنهاد

۱- ایمان به خدا و اعتقاد به دین اسلام دارای آثار فردی و اجتماعی فراوانی است که باید در حیات فرد و جامعه تجلی کند. برای آشنایی با این آثار، به آیات زیر در قرآن کریم مراجعه کنید و آن آثار را یادداشت نمایید:

بقره: ۲۵، ۶۲، ۱۰۳، ۱۲۱، ۱۲۶، ۱۵۶، ۱۶۵، ۱۷۲، ۲۰۸، ۲۵۴ و ۲۶۷،

آل عمران: ۱۱۴، ۱۱۸، ۱۳۰ و ۱۴۹، نساء: ۳۹، ۵۹، ۷۶، ۱۳۵، ۱۴۴، ۱۵۲ و ۱۷۵،

مائده: ۶۹ و ۸۱، انعام: ۴۸، ۵۴، ۹۲، اعراف: ۲۷، انفال: ۲، توبه: ۱۸

- ۲- آثار ایمان را در زندگی انسان‌های بزرگ، بخصوص پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم و ائمه‌ی معصومین علیهم السلام مطالعه کنید و نتیجه را در کلاس بیان نمایید.
- ۳- خاطراتی را از زندگی خود یا دوستان و آشنایان، که بیانی از حالات ایمانی باشد، بنویسید و در کلاس بخوانید.
- ۴- برای بهترین جمله‌های درس، یک طرح مناسب هنری انتخاب کنید و به اجرا در آورید.

تفسیر کنید

.....

.....

.....

در وادی امن

در درس قبل با حقیقت ایمان و ضرورت آن آشنا شدیم. اما هنوز با سه مسأله اساسی در قلمرو ایمان روبه‌رو هستیم که نیازمند بررسی است:

- ۱- چگونه شناخت خود را به مرحله‌ی ایمان برسانیم؟
- ۲- چگونه ایمان را تقویت کنیم و بر ایمان خود بیفزاییم؟
- ۳- ایمان به خدا و تقرب به او چه ثمراتی برای ما دارد؟

آیات شریفہی زیر را بہ دقت و زیبا قراآت کنید۔

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

..... قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ
..... الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ
..... وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ
..... وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ

مؤمنون، ۱ تا ۴

..... إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
..... وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ
..... لآيَاتٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ

أل عمران، ۱۹۰

..... يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا
..... اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا

و اورا تسبیح گوید

وَسَبِّحُوهُ

بامداد و شامگاہ

بُكْرَةً وَأَصِيلاً

احزاب، ۴۱ و ۴۲

يا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا

ادْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ

احزاب، ۹

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ

ءَامَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ

ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا

سپس شک نکردند

وَ جَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ

فِي سَبِيلِ اللَّهِ

أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ

حجرات، ۱۵

أَحْسِبَ النَّاسَ

آیا مردم پنداشته‌اند

أَنْ يُتْرَكُوا

آن‌ها را وامی‌گذارند

أَنْ يَقُولُوا ءَامَنَّا

به صرف این‌که بگویند ایمان آوردیم

وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ

و آزموده نمی‌شوند؟

عنکبوت، ۲

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ

إِذَا دُكِرَ اللَّهُ وَجِلَّتْ قُلُوبُهُمْ

وقتی یاد خدا می‌شود دل‌هاشان ترسان است

وَ إِذَا ثَلِيَتْ عَلَيْهِمْ ءَايَاتُهُ

و چون آیات خدا بر آن‌ها تلاوت شود

زَادَتْهُمْ إِيمَانًا

ایمانشان افزوده می‌گردد

وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ

انفال، ۲

الَّذِينَ ءَامَنُوا

وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ

أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ

رعد، ۲۸

ترجمه

با استفاده از عبارت‌های زیر، ترجمه را تکمیل کنید.

اِخْتِلَافٌ : آمد و شد

أُولَى الْأَلْبَابِ : خردمندان

فرصت طلایی

آیا تاکنون درباره‌ی نوجوانی خود تأمل کرده‌اید؟ خصوصیات روحی، روانی و جسمانی خود را زیر نظر گرفته‌اید؟ به ارزش آن‌ها توجه نموده‌اید؟ آیا می‌دانید خصوصیات و ویژگی‌های این دوره برای آن است که آن تصمیم بزرگ برای خوشبختی، اکنون گرفته شود؟

کودکی که از مادر متولد می‌شود، با قلبی پاک به دنیا می‌آید و هیچ گناهی دلش را آلوده نکرده است. معمولاً، این پاک‌ی و طهارت تا نوجوانی و جوانی باقی می‌ماند. اما همین قلب که از آب زلال‌تر و از آینه شفاف‌تر و از گلبرگ لطیف‌تر است، ممکن است به تدریج آلوده شود. این تغییر و تحول، کم

با زیاد، برای برخی از افراد پیش می‌آید. خوشا به حال نوجوانان و جوانانی که سلامت و پاکی دل را حفظ می‌کنند و لطافت و خلوص آن را تا پایان عمر نگه می‌دارند. هر اندازه که پاکی دل بیش‌تر باشد درهای لطف و رحمت خداوند به روی انسان بازتر است و به همین علت کودکان، نوجوانان و جوانان به آسمان‌ها و ملکوت نزدیک‌ترند. قلب پاک و بی‌آلایش نوجوان و جوان دریچه‌ای گشوده به آسمان و از جنس همان است. باشد که از این دریچه در آسمان پاکی‌ها به پرواز درآییم، پیش از آن که فرصت‌ها تمام شود و قدرت پرواز از دست برود.

امام خمینی رحمه الله علیه فرموده است :

«شما جوانان از حالا باید شروع کنید به جهاد اکبر و نگذارید که قوای جوانی از دستتان برود. هر چه قوای جوانی از دست برود، ریشه‌های اخلاق فاسد در انسان زیادت‌ر می‌شود و جهاد مشکل‌تر. جوان زودتر می‌تواند در این جهاد پیروز بشود... نگذارید در اصلاح حال خودتان زمان جوانی به زمان پیری بيفتند. از حيله‌هایی که نفس انسان به انسان می‌زند و شیطان به او پیشنهاد می‌کند این است که بگذار برای آخر عمر خودت را اصلاح کن! حالا از جوانی استفاده کن و بعد آخر عمر توبه کن! این یک طرح شیطنت‌آمیز است که نفس انسان پیاده می‌کند. انسان تا قوای جوانیش هست، تا روح لطیف جوانی هست، تا ریشه‌های فساد در او کم است، می‌تواند خودش را اصلاح کند»^۱.

خدایا ما را موفق کن که از این فرصت استفاده کنیم؛ و پیش از آنکه دل آلوده شود و خانه‌ی بیگانگان گردد، آن را کانون محبت تو نماییم.

پاسبان حرم دل شده‌ام شب همه شب

تا در این برده جز اندیشه‌ی او نگذارم^۲

۱- صحیفه‌ی نور، ج ۷، ص ۲۱۱

۲- حافظ

راه‌های رسیدن به ایمان و تقویت آن

قرآن کریم و پیشوایان معصوم علیهم‌السلام راه‌های رسیدن به ایمان را به ما نشان داده‌اند. این راه‌ها هم ما را از مرحله‌ی شناخت به مرحله‌ی ایمان می‌رسانند و هم سبب تقویت و محکم شدن آن می‌شوند. به چند مورد از آن‌ها اشاره می‌کنیم:

۱- تفکر پیرامون آیات خدا در گستره‌ی هستی: آنچه در جهان است نشانه‌های زیبایی، علم، قدرت و رحمت خداست. توجه به این نشانه‌ها یاد خدا را در دل‌ها زنده می‌کند و لطف و رحمت او را به ما یادآور می‌شود و در نهایت بر دوستی و محبت ما به خدا می‌افزاید.

پیام آیات (۱)

در آیات ابتدای درس تفکر کنید و ببینید که کدام‌یک از آیات، ما را به این راه هدایت می‌کند. پیام‌های آن آیات را نیز استخراج نمایید.

۲- توجه دائم به خداوند و ذکر و یاد او: حضور خداوند در خاطر ما در همه‌ی لحظات زندگی، در آغاز صبح، در طول روز و در هنگام کار و تحصیل و در انتهای شب ارتباط ما را با او افزایش می‌دهد و به تدریج به پیوندی استوار می‌انجامد. یکی از حکمت‌های نمازهای پنج‌گانه زنده نگه داشتن یاد خدا در تمام طول شبانه‌روز در دل مؤمن است.

پیام آیات (۲)

در آیات ابتدای درس ببینید و ببینید که کدام‌یک از آیات، ما را به این راه هدایت می‌کند. پیام آیات را نیز استخراج نمایید.

انجام برخی از کارها ما را به یاد خدا می اندازد و برخی نیز سبب غفلت ما از خداوند می گردد. با مشورت با دوستان این کارها را مشخص کنید و جدول را تکمیل نمایید.

کارهایی که یاد خداوند را در دل زنده می کند	کارهایی که ما را از خدا غافل می کند
۱- قرائت قرآن کریم و تفکر در آن	۱- دوستی با کسانی که هدف خوبی در زندگی ندارند.
۲-	۲- .....
۳-	۳- .....
۴-	۴- .....
۵-	۵- .....
۶-	۶- .....

۳- توجه به نعمت های خدا: اگر به زندگی خود توجه کنیم، نشانه های لطف و رحمت خدا را به روشنی در آن می بینیم، این نشانه ها در زندگی هر کس و متناسب با حالات درونی او به صورتی جلوه می کند و به یاد آوردن الطاف الهی، یاد او را در دل ها زنده نگه می دارد و قلب را به او نزدیک تر می سازد.

در آیات ابتدای درس ببینید و ببینید کدام یک از آیات، ما را به این راه هدایت می کند.

۴- انجام نیکی ها و دوری از گناهان: هر عمل نیک دل را نورانی می کند و، هر گناه چون غباری صفحه ی دل را می پوشاند و به اندازه ی خود مانع رسیدن نور حقیقت به آن می گردد. باید

بکوشیم دل خود را با عمل به نیکی‌ها نورانی‌تر کنیم و با دوری کردن از گناهان رشته‌ی محبت خود را با خدا استوارتر سازیم.

پیام آیات (۴)

در آیات ابتدای درس بیندیشید و ببینید کدام یک از آیات، ما را به این راه هدایت می‌کند.

میوه‌های درخت ایمان

آن‌گاه که جوانه‌های ایمان در قلب پدیدار شود و بارقه‌های آن وجود ما را روشن کند، تحولی شگرف وجود ما را فراخواهد گرفت، به طوری که گویا تولدی جدید آغاز شده است. قرآن کریم از این تولد دوباره چنین یاد می‌کند:

«آیا آن کس که مرده بود و با [ایمان] زنده‌اش کردیم و برای او نوری قرار دادیم که به وسیله‌ی آن در میان مردم راه می‌رود، همانند کسی است که در تاریکی هاست و از آن بیرون شدنی نیست؟...»^۱

حال اگر جوانه‌های ایمان در مجموعه‌ی اعضای یک جامعه پدیدار شود و جامعه‌ی ایمانی شکل بگیرد، آن جامعه نیز به حیات جدیدی دست می‌یابد که با نور خداوند به پیش می‌رود. آری، خداوند ولی و سرپرست مؤمنان است و آنان را از ظلمات و تاریکی‌ها به نور درمی‌آورد. اما اولیاء کافران، طاغوت‌ها هستند که آنان را از نور و روشنایی به ظلمت می‌برند.^۲

۱- انعام، ۱۲۲

۲- بقره، ۲۵۷

پیام آیات (۵)

با اندیشه در آیات ابتدای درس، ویژگی‌های مؤمنان را استخراج کنید و شماره‌ی آیه و سوره‌ی آن را مشخص کنید.

پیام آیات	آیه و سوره
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	

بیشتر بدانیم

استاد شهید مرتضی مطهری که از شاگردان بسیار نزدیک به امام خمینی بود، در تاریخ دوم بهمن ماه ۱۳۵۷، یعنی بیست روز قبل از پیروزی انقلاب اسلامی و ده روز قبل از آمدن امام خمینی از پاریس به ایران، درباره‌ی ایمان ایشان و تأثیری که این ایمان در پیروزی انقلاب اسلامی داشت، در یک سخنرانی می‌گویند :

«از قراری که به من اطلاع داده‌اند، چند روز پیش، کارتر [رئیس‌جمهور آن زمان آمریکا] به آیت‌الله خمینی راجع به بختیار [آخرین نخست‌وزیر شاه] اخطار کرد که دو ابر قدرت [یعنی آمریکا و شوروی] بر روی این دولت توافق دارند و شما حساب

کارتان را بکنید. اما این مرد بزرگ اعتنایی به این تهدید نکرد. من که نزدیک دوازده سال در خدمت این مرد بزرگ تحصیل کرده‌ام، باز وقتی که در سفر اخیر به پاریس، به ملاقات و زیارت ایشان رفتم، چیزهایی از روحیه‌ی او درک کردم که نه فقط بر حیرت من، بلکه بر ایمانم نیز اضافه کرد.

وقتی برگشتم، دوستانم پرسیدند «چه دیدی؟» گفتم: چهار تا «آمن» دیدم. «آمن بَهْدَفِهِ» به هدفش ایمان دارد؛ دنیا اگر جمع بشود، نمی‌توانند او را از هدفش منصرف کنند. «آمن بِسَبِيلِهِ» به راهی که انتخاب کرده ایمان دارد. امکان ندارد بتوان او را از این راه منصرف کرد. شبیه همان ایمانی که پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به هدفش و راهش داشت. «آمن بِقَوْلِهِ» [به سخنی که می‌گوید ایمان دارد]... و بالاخره بالاتر از همه، «آمن بِرَبِّهِ» [به پروردگارش ایمان دارد]. در یک جلسه‌ی خصوصی، ایشان به من می‌گفت فلانی این ما نیستیم که چنین می‌کنیم، من دست خدا را به وضوح حس می‌کنم. آدمی که دست خدا و عنایت خدا را حس می‌کند و در راه خدا قدم برمی‌دارد، خدا هم به مصداق «إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ» بر نصرت او اضافه می‌کند...

پزشکان فرانسه که اخیراً این پیرمرد را که لااقل پانزده سال است دچار جنگ اعصاب و ناراحتی روحی است و اخیراً هم جوانی آن چنان برومند^۱ را از دست داده، معاینه کردند، نظر دادند، قلب او نظیر یک جوان بیست ساله است. او که در راه خدا قدم برداشته، آن‌چه را قرآن وعده داده است به تجربه دریافته است.^۲ براستی، آیا رهبری بزرگ‌ترین انقلاب زمان و مقاومت در برابر ستمگران دنیا ثمره و میوه‌ی آن ایمان عظیم نیست؟

۱- آیت‌الله سید مصطفی خمینی

۲- پیرامون انقلاب اسلامی، استاد شهید مرتضی مطهری، ۲۰

رَبَّنَا إِنَّا سَمِعْنَا
مُنَادِيًا يُنَادِي لِلْإِيمَانِ
أَنْ ءَامِنُوا بِرَبِّكُمْ
فَأَمَّا
رَبَّنَا فَاعْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا
وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا
وَتَوَقَّنَا مَعَ الْأَبْرَارِ.

پروردگارا، ما شنیدیم
ندای ندادهنده‌ی به ایمان را
که به پروردگارتان ایمان آورید
اینک ما ایمان آوردیم.
پروردگارا، گناهان ما را بیامرز
و بدی‌های ما را از ما بزدای
و ما را با نیکوکاران بمیران.

آل عمران، ۱۹۳

گام سوم

تلاش برای تقویت ایمان به خدا

می‌کوشم

ایمان و دل‌بستگی خود را به

خدا می‌مهربانی که مقصد و مقصود من است،

به راهی که مرا به او می‌رساند، و به راهنمایان و اسوه‌های

بزرگ انسانی، روز به روز

تقویت کنم.

خدایا!

قلبم را منزلگاه خود قرار ده و جانم را

به محبت آمیخته نما!

- ۱- چرا حرکت به سوی خدا و کسب سعادت الهی در جوانی و نوجوانی آسان‌تر از بزرگسالی است؟
- ۲- به نظر شما، مهم‌ترین نکته‌ای که در توصیه‌ی امام خمینی «رحمه الله علیه» به جوانان وجود دارد چیست؟ چرا؟
- ۳- به نظر شما مهم‌ترین عامل در تقویت ایمان کدام عامل است؟ چرا؟
- ۴- به نظر شما چه عاملی در تضعیف ایمان بیش‌تر مؤثر است؟ چرا؟
- ۵- چگونه می‌توان دل را حرم همیشگی خدا کرد؟

- ۱- ابتدا تحقیق کنید که نهج البلاغه چگونه و به دست چه کسی جمع‌آوری شده و شامل چند بخش است. سپس در بخش کلمات قصار، کلمه‌ی شماره‌ی ۳۲۵ را که با «المؤمن...» شروع می‌شود، مطالعه کنید و ویژگی‌های مؤمن را یادداشت نمایید. (شماره‌ی کلمه مطابق نهج البلاغه با ترجمه‌ی فیض الاسلام است)
- ۲- جلوه‌هایی از ایمان رسول خدا صلی الله علیه و آله که در طول زندگی و در حوادث مختلف ظهور کرده است، نام ببرید و با قلم زیبای خود، ادیبانه بنویسید.
- ۳- اگر بخواهید خصوصیات یک انسان مؤمن را، که از شخصیت اجتماعی نیرومندی نیز برخوردار است، در چند بند بنویسید، چه ویژگی‌هایی برای او خواهید نوشت؟
- ۴- اگر رفتاری از خودتان، دوستانتان و یا دیگر افراد جامعه سراغ دارید که موجب تقویت یا تضعیف ایمان شما یا آن‌ها شده باشد، آن را در قالب داستان بنویسید و در کلاس بخوانید.
- ۵- با تأمل در محتوای دعای صفحه‌ی ۸۲ طرحی به دلخواه خود رسم کنید.

خدایا! می دانم که بهترین توشه‌ی مسافر کوی تو
عزمی است که با آن خواستار تو شده باشد.^۱

امام کاظم علیه السلام

۲. آهنگ سفر

۱- مفاتیح الجنان، دعای روز ۲۷ ماه رجب